

**Rozszerzony program rosyjsko-polskiego seminarium naukowego
„Pejzaże pamięci prowincji”
1-2 października 2021**

Sekcja 1:

Institucje pamięci a tożsamość lokalna małego miasta: aspekty teoretyczne i metodologiczne

1. **Wandyszew Michaił Nikołajewicz**, kandydat nauk socjologicznych, profesor nadzwyczajny Wydziału Socjologii Stosowanej Uralskiego Uniwersytetu Federalnego im. pierwszego prezydenta Rosji B.N. Jelcyna, Jekaterynburg

Krajobraz pamięci małego miasteczka: cechy strukturalne, granice i specyfika badań

Referat koncentruje się na problematyce skalowania krajobrazów pamięci małych miast w aspekcie ich granic i struktur wewnętrznych. Granice administracyjne miasta (gminy) mogą obejmować lub nie najważniejsze elementy krajobrazu pamięci. Miasta Inta jest trudno sobie wyobrazić bez dworca cmentarza i pomnika stworzonego przez więźniów z Krajów Bałtyckich – jest to miejsce znaczące na żałobnej mapie pamięci Litwy, Łotwy. Na cmentarzu pamięci na stacji Abez pochowani są przedstawiciele wielu grup etnicznych i religijnych, przeplatają się tu linie pamięci – osobiste, rodzinne, narodowe. Regularnie przybywają tu przybysze z krajów bałtyckich, Polski, Ukrainy itd., aby uczcić pamięć swoich krewnych. Ale nie tylko tragiczna przeszłość pozwala pokazywać krajobraz pamięci. W Kotelniczu pracownicy muzeum paleontologicznego zabierają zwiedzających z miasta na miejsca wykopalisk. Mają okazję zapoznać się z ich pracą, a nawet spróbować swoich sił w roli archeologów-paleontologów. W ten sposób granice krajobrazu pamięci przesuwają się do miejsc takich wykopalisk i są identyfikowane z konkretną osadą. Zarówno w pierwszym, jak i drugim przypadku, granice krajobrazu pamięci wiążą się z pewnymi obiektami, które można przedstawić w różnej formie. Na przykład miejsca kultu rytualnego społeczności etnicznych stanowią kręgi pamięci, które nie zawsze pokrywają się z granicami administracyjnymi. Dzięki takim miejscom, na przykład cmentarzom, krajobrazy pamięci są w stanie rozprzestrzenić się na wielką skalę. Abez może stać się symboliczną częścią pamięci Litwy lub Polski, mimo że fizycznie nadal jest częścią Inty. Paradoks polega na tym, że muzea, ich różne centra pamięci, z jednej strony przyciągają krajobrazy pamięci miasta (określając w ten sposób jego skalę), ale z drugiej strony nie zawsze są w stanie kontrolować samego procesu skalowania i określania granic. Jest to szczególnie widoczne w sytuacji miasta Inta.

2. **Wieselkova Natalia Wadimowna**, kandydatka nauk socjologicznych, profesor nadzwyczajny Wydziału Socjologii Stosowanej Uralskiego Uniwersytetu Federalnego im. pierwszego prezydenta Rosji B.N. Jelcyna, Jekaterynburg

Krajobraz pamięci: refleksja metodologiczna

Krajobraz pamięci to rodzaj krajobrazu kulturowego (w ujęciu B. Rodomana i V. Kaganskiego), związanego z „sferą” pamięci. Jego koncepcja opiera się na szeregu podobnych wyobrażeń dotyczących: a) krajobrazu wiedzy W. Matthiazena, dziedziczenia teorii Bourdieu na temat habitusu, kapitału i przestrzeni, b) krajobrazu pamięci kulturowej E. Krasilnikowej, eksploracji miejsc pamięci

(cmentarzy, muzea, pomniki) i praktyki pokrewne, c) krajobrazu upamiętniającego wypracowanego w badaniach nad pamięcią niewolnictwa i innymi aspektami historii USA (Gundaker, 2001; Alderman, Dwyer, 2014) oraz d) krajobrazu pamięci (Olik 2012: 54 / Reichel, 1995). Pejzaż pamięci splata osobiste i rodzinne wspomnienia, które przenikają przestrzeń w ramach oficjalnej toponimii, pomników, muzeów i archiwów, wystaw i wycieczek. Interakcja różnych typów aktorów i dyskursów w pejzażu pamięci w wystąpieniu będzie analizowana w optyce skali makro na przykładzie rezydencji artystycznej VI Uralskiego Biennale Sztuki Współczesnej Przemysłowej we wsi Sokół koło Śnieżyńska.

3. **Prjamikowa Elena Viktorowna**, doktor nauk socjologicznych, profesor Wydziału Filozofii, Socjologii i Kulturologii Uralskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Jekaterynburgu

Pamięć w małym mieście: doświadczenie badania przypadków polarnych

W 2021 r. zespół autorki przeprowadził pierwszy etap badań nad projektem „Muzeum Małego Miasta: Wielorakie Kultury Pamięci (Analiza Historyczna i Socjologiczna)” (projekt wspierany przez Rosyjską Fundację Nauki nr 21-18-00418, 2021-2023) w dwóch miastach. Pierwszym jest Kotelnich z regionu Kirowa (rok powstania to 1780, ale wzmianki o tej osadzie są notowane od XII wieku). Mieszkańcy walczyli z oddziałami Chanatu Kazańskiego, wspierali wojnę chłopską Iwana Bolotnikowa. W XIX wieku Kotelnich stał się jednym z centrów handlowych północno-wschodniej części Imperium Rosyjskiego, a słynny Jarmark Alekseevskaya znany jest od XVII wieku. W grudniu 1917 r. ustanowiono władzę radziecką, w czasie Wielkiej Wojny Ojczyźnianej mieściła się tu szkoła mechaniki lotniczej oraz kilka szpitali. Historia, opowiadana w mieście Kotelnich, doskonale wpisuje się w ramy fabularne rosyjskiej polityki pamięci. Jak w wielu innych miejscach, rzadko poruszany jest temat represji politycznych i tragicznego wkładu członków armii robotniczej. Drugie miasto to Inta, młoda miejscowość położona w Republice Komi, na północnym Uralu. Kolej Peczora została zbudowana w bardzo krótkim czasie przez więźniów, z których znaczna część była represjonowana politycznie. To właśnie w tym mieście temat represji politycznych okazał się najważniejszy, ponieważ cała historia miasta była praktycznie „pisana” bezpośrednio z udziałem więźniów politycznych. Z losem więźniów wiąże się również legenda o wznoszeniu jednej z najpiękniejszych budowli w mieście – wieży ciśnień. Szkic projektu w stylu gotyckim wykonał Artur Tamvelius. Podczas remontu szczytu wieży odnaleziono rodzaj kapsuły czasu. Zawiera ona zapiski poświadczające, że to więźniowie zbudowali wieżę. Porównanie opisów okresów historii przedwojennej, wojennej i powojennej w dziejach mieszkańców tych miast pozwala nie tylko dostrzec wpływ polityki pamięci, ale także zaznaczyć te istotne punkty, które najwyraźniej przejawiają się w obu tekstach. Na przykład wątki rozwoju terytorium, bohaterstwo, troska o miasto i jego mieszkańców, konieczność zachowania lokalnej pamięci.

4. **Mazur Ludmiła Nikolajewna**, doktor nauk historycznych, kierownik. Katedra Dokumentacji, Archiwistyki i Historii Administracji Publicznej, kierownik. laboratorium „Międzynarodowe Centrum Badań Demograficznych” Federalna Państwowa Autonomiczna Instytucja Edukacyjna Szkolnictwa Wyższego; Uralski Uniwersytet Federalny im. pierwszego prezydenta Rosji B.N. Jelcyna, Jekaterynburg

Małe miasta Rosji: cechy kształtowania krajobrazu historycznego i kulturowego

Referat analizuje koncepcję małego miasta i jego ewolucję na przestrzeni XX wieku. Analizie poddano dynamikę liczby małych miast, ich rozmieszczenie na terenie Rosji oraz klasyfikacje pozwalające na identyfikację cech pochodzenia i funkcjonowania. Istnieje kilka możliwości tworzenia i rozwoju

małych miasteczek: historyczne miasto otoczone murami; przemysłowa fabryka miasta z XVIII wieku; miasto powiatowe z XVIII-XIX w.; mono-miasto sowieckie (miasto przemysłowe, rolnicze, naukowe). Każde z nich ma swoją specyfikę kształtowania krajobrazu pamięci, którego strukturę reprezentują miejsca zapadające w pamięć – zachowane zespoły architektoniczne dziedzictwa historycznego lub przemysłowego, zabytki, muzea, biblioteki i archiwa.

Szczególne miejsce w środowisku historyczno-kulturowym małego miasta zajmują muzea, które pełnią funkcje węzła pamięci, współdziałając z instytucjami edukacyjnymi, kulturalnymi, edukacyjnymi, informacyjnymi miasta. W celu zbadania struktury sieci muzeów małych miast stworzono bazę danych zawierającą opis 1083 muzeów, co stanowi około 2/3 liczby muzeów zarejestrowanych urzędowo.

5. **Bieljajewa Maria Aleksiejewna**, profesor Wydziału Społeczno-Kulturalnego Rozwoju Terytorium, Jekaterynburska Akademia Sztuki Współczesnej”, Jekaterynburg
Ladygina Tatiana Anatolijewna, p.o. dyrektora Muzeum Krajoznawczego Krasnoufim, Krasnoufimsk

Uwarunkowania kształtowania się krajobrazów pamięci małych miast

Krajobrazy pamięci rozumiemy jako przestrzenie wypełnione materialnymi dowodami typowej codzienności z przeszłości lub odwrotnie – dowody nietypowych, szczególnych wydarzeń (zwycięstw i porażek), które zmieniły bieg czasu w wymiarze lokalnym lub globalnym. Wśród warunków powstawania krajobrazów pamięci (KP) należy wymienić następujące: 1) projektowanie KP powinno opierać się na identyfikacji symboli związanych z tradycją i dziedzictwem kulturowym miejsca; 2) lokalna społeczność, odbiorcy instytucji pamięci, powinna identyfikować te symbole; 3) w małych miejscowościach konkretne muzeum może pełnić rolę lidera w tworzeniu KP; 4) wymagana jest ukierunkowana strategia wizerunkowa promująca KP w oparciu o efektywne partnerstwo; 5) dla małych miast funkcje wewnętrzne marki związane z KP (kształtowanie tożsamości regionalnej) są ważniejsze niż funkcje zewnętrzne (turystyka, inwestycje).

6. **Dołgowa Jekaterina Michajłowna**, asystent na Wydziale Nauk Społecznych, National Research University Higher School of Economics, Moskwa

Społeczna konstrukcja niepełnosprawności: doświadczenie niewidomych zwiedzających w integracyjnych programach muzealnych

Zmiany w ustawodawstwie i różne inicjatywy z zakresu integracji w kulturze powodują, że kierunek inkluzywny staje się priorytetem w działalności nowoczesnych muzeów. Jednak dziś wizyta w muzeum dla osoby z niepełnosprawnością to nadal wyjątkowe wydarzenie, a nie codzienna praktyka. Pomimo tego, że integracja muzealna opiera się na pewnych uniwersalnych zasadach, w trakcie jej realizacji nie ma konsensusu wśród specjalistów w zakresie rozumienia niepełnosprawności, co znajduje również odzwierciedlenie również na poziomie osobistym zwiedzających z niepełnosprawnością wzroku. W ramach badania socjologicznego, opartego na 26 wywiadach, uzyskano hybrydowy model rozumienia niepełnosprawności, w którym niepełnosprawność umieszcza się we wspólnym polu semantycznym zarówno dla osób niewidomych, jak i profesjonalistów. Ramy wyjaśniające do rozumienia inkluzji muzealnej skonstruowane z narracji wskazują na szczególne oczekiwania osób niewidomych zwiedzających muzea. Z kolei uwzględnienie tych oczekiwań przez politykę prezentacji, praktykę działania i kulturę niesie ze sobą strukturalne sprzeczności, których ewentualnemu przezwyciężeniu poświęca się szczególną uwagę w toku badań.

7. **Kurenbina Oksana Andriejewna**, Rosyjska Akademia Gospodarki Narodowej i Administracji Publicznej przy Prezydencie Federacji Rosyjskiej, Jekaterynburg

Problemy instytucjonalizacji pamięci społecznej (na przykładzie lokalnych muzeów historycznych)

8. **Malcewa Irina Andriejewna**, doktorantka Wydziału Historii Rosji, Instytut Stosunków Międzynarodowych, Uniwersytet Federalny w Kazaniu (Wołga), Kazań
Salnikowa Alla Arkadjewna, doktor nauk historycznych, profesor Wydziału Historii Narodowej Instytutu Stosunków Międzynarodowych, Uniwersytet Federalny w Kazaniu (obwód Wołgi), Kazań

Muzeum szczęśliwego dzieciństwa jako część kazańskiego krajobrazu pamięci

Referat poświęcony jest analizie procesu „społecznej muzeifikacji” dzieciństwa, który w ostatnim czasie aktywnie przejawia się w Rosji jako jedna z odmian współczesnych praktyk upamiętniających. Na przykładzie kazańskiego Muzeum Szczęśliwego Dzieciństwa, które uzyskało samodzielność w 2015 roku, choć istniało od 2011 roku w formie ekspozycji jednego z pierwszych rosyjskich muzeów społecznych – Muzeum Życia Socjalistycznego. Zasady konstruowania pamięci o sowieckim dzieciństwie opierają się na specjalnej metodzie selekcji, opisu i systematyzacji eksponatów prowadzi do powstania eklektycznych zbiorów, bardzo typowych dla swoich czasów, łatwych do intencyjnego interpretowania. Pokazuje rolę interaktywności muzeum w osiągnięciu poczucia rozpoznania, bliskości, aktualizowania pamięci w zakresie sowieckich znaczeń kulturowych. Szczególną uwagę zwrócono na odzwierciedlenie polityki państwa sowieckiego wobec dzieci oraz doświadczenia dzieci sowieckich i ich interpretację rzeczywistości poprzez pozornie przypadkowy zestaw eksponatów, które na nowo opowiadają przeszłość stanowiąc integralną częśći współczesnego miejskiego krajobrazu pamięci.

9. **Sławko Tatiana Iwanowna**, doktor nauk historycznych, Oddział Prezydenckiej Akademii Gospodarki Narodowej i Administracji Publicznej Federacji Rosyjskiej w Wyborgu

Studia historyczne i socjologiczne środowiska miejskiego: wczoraj i dziś

Referat omawia specyfikę wpływu środowiska miejskiego na życie człowieka, zaspokojenie potrzeb poszczególnych grup społecznych i ogólnej populacji miejskiej. Skupia się głównie na wynikach prac naukowych z lat 20., materiałach z badań socjologicznych drugiej połowy lat 30 XX w., historyczno-socjologicznych projektach naukowych kolejnych powojennych dekad. Źródła te charakteryzują się złożonymi różnorodnymi programami, a także starannie uzasadnioną metodologią pracy z tego rodzaju informacjami. We współczesnej nauce istnieje potrzeba nie tylko powrotu do tych materiałów i uogólnienia ich na nowym poziomie, ale także przeprowadzenia podobnych badań w celu kompleksowej analizy przestrzeni miejskiej.

10. **Szikowa Olga Nikolajewna**, kandydatka nauk socjologicznych, profesor nadzwyczajny Wydziału Filozofii, Socjologii i Kulturologii Uralskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Jekaterynburgu

Rola wirtualnego muzeum w kształtowaniu krajobrazu pamięci małego miasteczka

Referat jest socjologicznym spojrzeniem na zjawisko wirtualizacji muzeów. Autorka porusza kwestię autentyczności nowoczesnego muzeum w przestrzeni internetowej. Przedstawi wyniki badania wstępnego, w ramach którego wyznaczono sobie następujące cele: poznanie sposobu postrzegania wirtualnych wycieczek przez przedstawicieli różnych grup społecznych, badanie zjawisk zachodzących na linii „zwiedzający – eksponat”, rozpoznanie oddziaływania komunikacji elektronicznej w wirtualnej przestrzeni muzeum i analizowanie jej wpływu na praktyki budowania pamięci.

Sekcja 2:

Muzea i archiwa w przestrzeni prowincjonalnej: między pamięcią a administracją

1. **dr Arkadiusz Więch** (Uniwersytet Jagielloński, Kraków)

Sztetle, które zniknęły. Przywracanie pamięci o utraconych miasteczkach w przestrzeni dawnej galicyjskiej prowincji

Sztetle były powszechne w prowincji galicyjskiej. Były to głównie małe miasteczka, zamieszkałe głównie przez ludność żydowską i mniejszość polską, a w przypadku Galicji Wschodniej także ludność ukraińską. Były przykładem wielokulturowego świata, który przetrwał upadek XIX-wiecznych imperiów, jakie istniały w okresie międzywojennym i ostatecznie położył kres tragedii II wojny światowej. Przez dziesięciolecia, przez dziesięciolecia marginalizowana, dziś nie tylko odradza się w przestrzeni pamięci, ale także staje się widoczna w fizycznej przestrzeni miast Podkarpacia i Małopolski. W tym wystąpieniu postaram się przedstawić proces przywracania pamięci dawnego galicyjskiego miasta, inicjatywy podejmowane przez lokalne społeczności, a także zastanowić się, jak przeszłe stosunki polsko-żydowskie wpłynęły na rozwinięte w społeczeństwie mityczne miasto galicyjskie. Postaram się też obalić ten mit.

Prezentacja będzie oparta na obszernym materiale źródłowym. M. in. materiały archiwalne i drukowane, wspomnienia i relacje z historii mówionej.

2. **mgr Piotr Czyż** (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Muzeum Ziemiaństwa w Dąbrowie Oddział Muzeum Regionalnego w Siedlcach)

Muzea jako instytucja podtrzymująca lokalną tradycję i historię. Zarys problemu.

Muzea, jako instytucja kultury, jest ważnym ośrodkiem w społeczności lokalnej miast czy nawet wsi. To tu jest podtrzymywana i kultywowana historia lokalna oraz dzieje wybitnych przedstawicieli społeczeństwa. W momencie, kiedy powoływana jest instytucja, musi mieć skonkretyzowany cel działania, powołuje się radę programową oraz przysłą radę muzealną, która jest organem doradczym dyrektora. Niektóre muzea mają swoją sieć. Na podstawie kilku muzeów można zaobserwować, jak społeczeństwo reaguje na ich działalność.

3. **dr hab. Dariusz Magier** (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Archiwum Państwowe w Siedlcach)

Klasztor św. Leibowitza, czyli archiwum jako centrum lokalnego uniwersum pamięci

Rola prowincjonalnego archiwum państwowego stanowi przedmiot dyskusji od lat. Związana jest ona z wizją całej polskiej sieci archiwów państwowych: stanowić ma placówkę administracji państwa w terenie – ów dychotomiczny na poły urząd na poły placówka naukowa – czy też jeszcze inny byt niżli archiwum metropolitarne. Dzisiaj te dylematy powracają na nowo wraz z próbami centralizacji archiwów państwowych i tym samym próbą marginalizacji (a może nawet likwidacji) komórek terenowych. Artykuł jest przeglądem literatury archiwalnej dotyczącej tego zagadnienia od lat 40. XX w. do dnia dzisiejszego, który autor uczynił podstawą do przedstawienia własnej wizji regionalnej roli archiwum państwowego, stanowiącego niejednokrotnie jedyną instytucję pamięci na wyjawionej kulturowo i naukowo prowincji. W tej wizji są niczym klasztor św. Leibowitza na kulturowej pustce postapokaliptycznego świata ze słynnej książki *Kantyczka dla Leibowitza* Waltera Millera jr.

4. prof. dr hab. **Janusz Szczepański** (Akademia Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie),

Spoleczne Muzeum Ziemi Gąbińskiej im. Sławoja Felicjana Składkowskiego

Jednym z najważniejszych muzeów społecznych funkcjonujących na obszarze Mazowsza jest Społeczne Muzeum Ziemi Gąbińskiej im. Sławoja Felicjana Składkowskiego w Gąbinie (powiat płocki). Powstało ono w 1999 r. z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Ziemi Gąbińskiej oraz miejscowego Związku Piłsudczyków. Mieści się w kamienicy, gdzie urodził się Sławoj Felicjan Składkowski (1885-1962), doktor medycyny, generał, bliski współpracownik Józefa Piłsudskiego, ostatni premier II RP. Najważniejszą część zbiorów Społecznego Muzeum Ziemi Gąbińskiej, liczących ponad 1 tys. eksponatów, stanowią pamiątki i literacka spuścizna po Sławoju Felicjanie Składkowskim, przekazane w 1995 r. do Gąbina przez wdowę po generale i premierze. Pozostałe działy muzeum odzwierciedlają najważniejsze okresy w bogatych dziejach Gąbina, miasteczka zachodniego Mazowsza. Społeczne Muzeum Ziemi Gąbińskiej im. Sławoja Felicjana Składkowskiego w Gąbinie prowadzi prężną działalność na rzecz umacniania tożsamości lokalnej, m.in. poprzez promocję wielokulturowości mieszkańców dawnego Gąbina (społeczność żydowska i ewangelicko-augsburska). Różnorodne, innowacyjne formy działalności muzeum stanowią znakomity przykład badania przestrzeni pamięci historycznej mieszkańców na prowincji.

5. dr hab. **Marcin Kruszyński** (Instytut Pamięci Narodowej, Lotnicza Akademia Wojskowa)

O projekcie radzyńskiego „Muzeum Dwóch Totalitaryzmów”: lokalny „Ośrodek Karta” – muzeum bliskie mieszkańcom

Coraz częściej zdarza się, że troska o lokalną historię i związaną z tym lokalną pamięć, odbywa się w tworzonych w mniejszych centrach ośrodkach muzealnych. Taka płaszczyzna komunikacji ze społeczeństwem sprawia, że w tego typu placówkach toczy się żywy dyskurs z przeszłością/dyskurs o przeszłości. Łączy się to z codzienną pielęgnacją „miejscowych faktów”, które giną w ogólnokrajowej, szerokiej perspektywie. Historia publiczna (bo o takiej tutaj mowa) na nowo kształtuje relacje terażniejszości z ową przeszłością, odmiennie od tych, które tworzy historiografia akademicka. Współcześnie zaś wszystko to jest „produktem” stale „konsumowanym”, a relacje pomiędzy tym co było oraz publicznością stają się bardziej złożone niż kiedyś. Dawni odbiorcy, dzisiaj często już sami „tworzą przeszłość”, stając się podmiotami w styczności z muzeami – najważniejszymi przecież instytucjami publicznymi, podejmującymi problem edukacji historycznej. Obok filmu, po środkach masowego przekazu, publikacjach popularnonaukowych, opowieściach rodzinnych, to w/w miejsca stanowią podstawowe źródło wiedzy o wydarzeniach z lat minionych. Radzyń Podlaski – z racji zachowanego unikatowego budynku w postaci siedziby Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa – zyskuje szanse identyfikowania nowych tropów kulturowych; otrzymuje okazję do kreowania innych sposobów konceptualizacji jednostki i społecznej wiedzy o regionie/świecie; wreszcie może stać się

też „marką” wykorzystaną w celach ekonomicznych. O pomyśle na radzyński „ośrodek Karta” i muzeum bliskie mieszkańcom będzie niniejszy referat. O nowoczesnej placówce, współuczestniczącej w budowaniu tego, co Dipesh Chakrabarty nazwał demokracją pedagogiczną, tj. kształtowaniu obywatela oraz uczestnika kultury wysokiej poprzez nauczanie.

6. dr **Bartłomiej Garczyk** (Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań)

Polskie tradycje wydawnicze i czytelnicze w Kazaniu (do 1918 r.)

Kazań pełnił doniosłą rolę w życiu naukowym i kulturalnym rosyjskiej prowincji. Istniejące tam dwie uczelnie wyższe – Uniwersytet i Instytut Weterynaryjny sprawiły, że miasto było atrakcyjnym ośrodkiem akademickim dla polskich studentów i wykładowców. Wielu z nich pozostało w Kazaniu na stałe, tworząc u progu XX wieku blisko półtora tysięczną kolonię. W przeciwieństwie do innych polskich ośrodków w Imperium Rosyjskim tj. Petersburg, Moskwa, Kijów czy Odessa – Kazań nie posiadał równie imponującej liczby polskich tytułów prasowych czy bibliotek. Niemniej jednak odnaleźć można ślady polskich tradycji wydawniczych i czytelniczych w postaci biblioteki J. Szydłowskiego oraz periodyku Przyszłość

7. dr **Andrzej Wróbel** (Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim),

Rola Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim Oddział w Tomaszowie Mazowieckim w gromadzeniu i ochronie świadectw historii „małych ojczyzn”

Celem artykułu jest ukazanie dziejów oraz roli jaką odgrywa Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim Oddział w Tomaszowie Mazowieckim w gromadzeniu i zabezpieczaniu materiałów archiwalnych dotyczących historii regionalnej. Placówka powstała w 1950 r. jako Oddział Archiwum Państwowego w Łodzi. Początkowo swoim zasięgiem objęła miasto Tomaszów Mazowiecki i powiat brzeziński. W 1952 r. obszar działania powiększył się o powiat rawski. Obecnie zasięgiem działania obejmuje powiat tomaszowski oraz większość gmin powiatów opoczyńskiego i łódzkiego wschodniego. Archiwum od początku działalności gromadzi archiwalia, na koniec 2020 r. zasób liczył 660 zespołów, co stanowi 144883 j.a. 2064,57 mb. Aby zabezpieczyć materiały archiwalne przed zniszczeniem kierownik Włodzimierz Rudź przeprowadzał co miesiąc kontrolę składnic tzw. „odpadów”. W ten sposób uratowano przed zniszczeniem najcenniejsze dokumenty rodu Ostrowskich z Ujazdu. Archiwum prowadziło również liczne kontrole i wizytacje archiwów zakładowych urzędów i instytucji. W 2008 r. uruchomiona została pracownia mikrofilmowa, która sporządzała mikrofilmy zarówno z zasobu Oddziału, jak i centrali w Piotrkowie. Zbliżone cele ma digitalizacja, które archiwum realizuje przez firmy zewnętrzne.

8. mgr **Dariusz Wajs** (Katolicki Uniwersytet Lubelski, Kraśnickie Towarzystwo Regionalne)

Archiwum społeczne Dawny Zakrzówek i okolice oraz Izba Pamięci i Tradycji Regionalnej w Zakrzówku jako instytucje pamięci

Celem niniejszego wystąpienia jest przedstawienie dwóch instytucji pamięci działających na terenie gminy Zakrzówek w powiecie kraśnickim i województwie lubelskim, które zajmują się kultywowaniem pamięci i mikrohistorią tej niewielkiej społeczności. Dawny Zakrzówek i okolice to założone archiwum społeczne działające od lipca 2017 roku. Pierwotnie powstało jako witryna w mediach społecznościowych, a od grudnia 2020 znalazło się w bazie archiwów społecznych prowadzonej przez Centrum Archiwistyki Społecznej w Warszawie. Archiwum gromadzi fotografie i

dokumenty związane z gminą Zakrzówek w dawnych i obecnych granicach terytorialnych, a także relacje i wspomnienia osób żyjących na tym terenie. Archiwum organizuje lub współorganizuje różnego rodzaju przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym poświęcone historii regionalnej m.in. obchody 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej (w ich ramach wspólnie z Kraśnickim Towarzystwem Regionalnym przygotowało wystawę „Gmina Zakrzówek w okresie okupacji niemieckiej”), prelekcje dla mieszkańców gminy Zakrzówek i młodzieży szkolnej czy wystawy starych fotografii (jak ta podczas festynu w Rudkach w 2020 roku). Poprzez wpisy na stronie i artykuły w prasie lokalnej archiwum przypomina postaci związane z naszą gminą i historyczne wydarzenia, które miały miejsce na terenie gminy Zakrzówek. Autor wystąpienia zaangażowany jest także w renowację zabytków na zakrzowieckim cmentarzu, a od 2019 roku wspólnie z pozostałymi członkami zarządu Kraśnickiego Towarzystwa Regionalnego (jako jego sekretarz) organizuje kwesty z których środki są przeznaczone na odnawianie opuszczonych i zapomnianych zabytkowych nagrobków. Archiwum zbiera także relacje świadków historii w formie pisemnej lub nagrań. Ważnym wydarzeniem organizowanym przez archiwum była wizyta córek i krewnych pilota Piotra Bartysia z 317. Dywizjonu Myśliwskiego, który przed II wojną światową mieszkał w Zakrzówku. Innym tego typu wydarzeniem była wizyta Joela Baumanna, którego żydowscy przodkowie jeszcze przed wojną wyjechali z Zakrzówka. Ciekawym aspektem działalności archiwum są także modele 3D nieistniejących już budynków m.in. kościoła spalonego w 1847 roku czy nieistniejącej już cerkwi prawosławnej, które opracował Jarosław Sim na podstawie rysunków opracowanych przez dr. inż. Romana Zwierzchowskiego i dr. Henryka Krawca. Autor uczestniczy także w projektach prowadzonych przez inne organizacje pozarządowe m.in. w inwentaryzacji miejsc pamięci w ramach projektu Fundacji Hereditas czy jest wolontariuszem Fundacji Semper Adiuvent, której pomaga m.in. przy renowacji nagrobków na zakrzowieckim cmentarzu czy przy organizacji Muzeum Wsi Zakrzowieckiej (robocza nazwa planowanego prywatnego muzeum na terenie gminy Zakrzówek). Archiwum społeczne współpracuje także z lokalnym samorządem m.in. poprzez opracowanie tablicy informacyjnej na miejscu egzekucji 21 mężczyzn z Zakrzówka, Urzędowa, Wilkołaza i Modliborzyc z dnia 25 października 1943 roku. Archiwum pracuje także nad opracowaniem historycznej trasy turystycznej ulicami Zakrzówka prezentującej historię tego niewielkiego miasteczka, a także nad albumem ze starymi fotografiami Zakrzówka. Zespół archiwalny otrzymał nazwę Pracownia Dokumentacji Dziejów Gminy Zakrzówek. W skład kolekcji wchodzi fotografie przekazywane przez mieszkańców gminy Zakrzówek, ale też przez osoby, których przodkowie niegdyś mieszkali na tym terenie lub sami dawno opuścili swoje rodzinne strony i mieszkają w innych rejonach Polski i świata. Zagadnienia, których dotyczą fotografie to życie codzienne; uroczystości państwowe, rodzinne i religijne; historia szkolnictwa, historia straży pożarnych, historia parafii z terenu gminy Zakrzówek. Archiwum poszukuje także relacji i wspomnień osób mieszkających na terenie gminy lub żyjących tutaj w dawnych latach. Archiwum obecnie nie posiada własnej siedziby, ale czynione są starania aby stało się nią przyszłe muzeum komplementarne swoimi celami statutowymi z archiwum społecznym. Izba Pamięci i Tradycji Regionalnej w Zakrzówku powstała w 1995 roku z inicjatywy nauczycielki historii w miejscowym Liceum Ogólnokształcącym Pani Wiesławy Sochal. Wspólnie z uczniami liceum udało się stworzyć izbę muzealną, gdzie uczniowie mogli uczestniczyć w żywych lekcjach historii. Wśród eksponatów należy wymienić przedmioty codziennego użytku, militaria, dewocjonała czy judaika oraz dokumenty. Przez lata Izba funkcjonowała przy miejscowym liceum, gdzie otaczali ją troską kolejni dyrektorzy – śp. Władysław Malarczyk i Mieczysława Tyburska, a także nauczyciele historii zatrudniani w szkole. Izba Pamięci służyła także mieszkańcom okolicy i osobom spoza gminy. Wraz z likwidacją Liceum Ogólnokształcącego pojawiła się groźba rozproszenia zbiorów. W 2018 roku stowarzyszenie U Źródła rozpoczęło starania o wyłączenie Izby Pamięci jako osobnej instytucji pod jego nadzorem oraz poszukiwania nowej siedziby. Latem 2018 roku siedzibą Izby stała się stara plebania przy kościele w Zakrzówku, gdzie urządzono 3 sale ekspozycyjne poświęcone etnografii, dewocjonalom, numizmatyce i militariom czy życiu codziennemu. W planach jest także przygotowanie Sali poświęconej historii Liceum Ogólnokształcącego w Zakrzówku, które zainicjowało istnienie tej najstarszej obecnie instytucji pamięci w gminie Zakrzówek.

9. dr hab. **Tomisław Giergiel** (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin)

Prowincja z wielką historią – muzealny pejzaż pamięci o Sandomierzu

Sandomierz jest jednym z najlepszych przykładów znacznych ośrodków o zdegradowanych funkcjach. W XI wieku był stolicą jedną z kilku siedzib (stolic) Królestwa Polskiego, w XIII wieku stolicą księstwa, w XIV wieku do rozbiorów Rzeczypospolitej – stolicą ogromnego województwa, uszczuplonego już w końcu XV wieku. W latach 1816–1837 funkcjonowało województwo sandomierskie, ale jego stolicą został Radom. Odtąd z Sandomierza zarządzany był tylko obwód, a później, do dzisiaj jedynie mocno okrojony powiat. To ciekawe zjawisko doczekało się nawet opracowań, ale pisanych z punktu widzenia historii administracji i dziejów geopolitycznych. Niniejszy referat w celu ukazania aspektu pamięci o tej wielkiej, lecz zdegradowanej historii miasta, posługuje się kategorią pejzażu muzealnego, obecnego w instytucjach kultury Sandomierza. Muzea sandomierskie stosują praktyki w zakresie zachowania pamięci już od stu kilkunastu lat. Pejzaż jest więc szeroki pod względem chronologicznym i instytucjonalnym. Posiada jednak wymiar prowincjonalny i prowadzi dyskurs z odbiorcą z daleka od metropolitalnych centrów.

Sekcja 3:

Instytucje pamięci i tożsamości lokalnej: problemy interakcji i praktyki

1. **Bieklieniszczewa Maria Władimirowna**, doktorantka Wydziału Dokumentacji, Archiwistyki i Historii Administracji Publicznej Uralskiego Uniwersytetu Federalnego im. pierwszego prezydenta Rosji B.N. Jelcyna, Jekaterynburg

Tworzenie muzeów w małych miastach: wyzwania legislacyjne i regulacyjne

Ustawodawstwo rosyjskie w dziedzinie muzealnictwa daje możliwość tworzenia muzeów w dowolnej miejscowości w kraju, niezależnie od liczby mieszkańców i powierzchni. Jednocześnie istnieją normy i regulacje dotyczące lokalizacji muzeów, które prawnie określają minimalną dopuszczalną liczbę muzeów i mają charakter rekomendacyjny. W rzeczywistości taka dystrybucja stanowi uzasadnienie odmowy utworzenia nowych muzeów. Referat przedstawia analizę problemu na przykładzie obwodu swierdłowskiego.

2. **Gramatczikowa Natalia Borisowna**, kandydatka filologii, Centrum Historii Literatury, Instytut Historii i Archeologii, Uralski Oddział Rosyjskiej Akademii Nauk; Profesor nadzwyczajny Wydziału Literatury Rosyjskiej i Zagranicznej Wydziału Filologii Federalnej Państwowej Autonomicznej Instytucji Edukacyjnej Wyższego Uniwersytetu Uralskiego im. pierwszego prezydenta Rosji B. N. Jelcyna, Jekaterynburg

Rekonstrukcja krajobrazu kulturowego i pamiątkowego małych uralskich miast na podstawie materiałów archiwum folklorystycznego Uralskiego Uniwersytetu Federalnego (Irbit i Kasli, 1970-1990)

Ekspedycje folklorystyczne Uralskiego Uniwersytetu Państwowego odbywają się corocznie od lat 50. XX wieku, jednak z oczywistych względów nie wszystkie materiały terenowe zostały włączone do obiegu naukowego. Archiwum folklorystyczne nie manifestowało się więc jako aktor pamięci publicznej, lecz pozostawało skarbnicą takiego „miejsca pamięci”. Zadaniem badawczym jest przeanalizowanie tego „wycinka” pamięci ludowej, która została zgromadzona przez studentów w późnym okresie sowieckim, z punktu widzenia różnorodności obrazu gatunkowego i postaw wartościowych informatorów (głównie starszych osób) i porównanie go z kluczowe węzły znane z innych źródeł, punkty lokalnego krajobrazu kulturowego. Irbit i Kasli różnią się znacznie w swojej historycznej przeszłości: Irbit to drugie pod względem obrotów przedrewolucyjne targi i miejsce eksperymentów z czasów kolektywizacji, zarówno udanych, jak i tragicznych. Kasli to miasto fabryczne na ziemiach Baszkirów, otoczone dziesiątkami jezior i wysp. Jak różne są „profile pamięci” tych miast po kilkudziesięciu latach rządów sowieckich? Jakie czynniki i tendencje okazały się silniejsze w zarejestrowanych materiałach folklorystycznych: jednoczące ogólnosowieckie czy lokalne?

3. **Demina Nadieżda Michajłowna**, kierownik Centrum Lokalnych Studiów Lore, Scentralizowany system biblioteczny, Pervouralsk

Interakcja biblioteki i muzeów okręgu miejskiego Pervouralsk w kształtowaniu i zachowaniu pamięci historycznej małego miasta: z doświadczeń Centrum Studiów Regionalnych PMBUK „TsBS” (Pervouralsk)

Autorka podsumowała doświadczenia Centralnej Biblioteki w Pierwouralsku w kontaktach z muzeami okręgu miejskiego Pierwouralska w zakresie kształtowania i zachowania pamięci historycznej Małego Uralu.

4. **Jenina Lidia Władimirowna**, kandydatka filologii, profesor nadzwyczajny Wydziału Języka Rosyjskiego i Stylistyki Wydziału Dziennikarstwa Uralskiego Uniwersytetu Federalnego im. pierwszego prezydenta Rosji B.N. Jelcyna, Jekaterynburg

Dynamika polityki pamięci w gazecie miejskiej Irbita w latach 60-80: obchody Dnia Zwycięstwa

W czasach sowieckich gazeta miejska była ważną instytucją państwową/społeczną dla budowania tożsamości społeczności lokalnej. W ZSRR od połowy lat sześćdziesiątych nabiera rozpędu państwowa polityka utrwalania pamięci o Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej, a funkcje utrwalania pamięci lokalnej powierza się lokalnej prasie. Materiałem badań są publikacje w gazecie Irbit „Woschod” z lat 1964-1989 poświęcone obchodom Dnia Zwycięstwa. Gazeta rejestruje zewnętrzne miejskie mechanizmy polityki pamięci: nazywanie ulic na cześć bohaterów wojny; odsłanianie pomników; działania irbitskiego oddziału archiwów państwowych w zakresie poszukiwań zaginionych w czasie wojny; wystawy muzealne itp. Jednocześnie gazeta kształtuje się i utrwała praktykę poruszania tematu wojny w przestrzeni publicznej. W raporcie zostanie przedstawiona systematyzacja publikacji o wojnie oraz refleksja na temat konstrukcji i zmian w prezentacji pamięci wojennej w lokalnej prasie.

5. **Jefimow Aleksander Aleksandrowicz**, Uralski Uniwersytet Federalny, Międzynarodowe Centrum Badań Demograficznych Uralskiego Uniwersytetu Federalnego im. pierwszego prezydenta Rosji B.N. Jelcyna, Jekaterynburg

Geocaching jako narzędzie do wyszukiwania muzeów

W artykule autor prezentuje pojęcie geocachingu i podejmuje próbę jego definicji. Opisuje niektóre praktyki badawcze w zakresie geocachingu i prezentuje ich wstępne wyniki.

6. **Kapszanow Timur Muslimowicz**, Muzeum Historii Orenburga, Orenburg

Odnowiona ekspozycja Muzeum Domu Jurija i Walentyny Gagarinów

Celem opracowania jest ukazanie korzyści płynących z pełnego poznania losów Jurija Gagarina w odnowionym muzeum, dla obsługi wycieczek dzieci i młodzieży. Artykuł skupia się na ekspozycji muzeum, której początki sięgają lat 60-tych XX w., ostatecznie ukształtowanej w 2021 roku z okazji 60. rocznicy pierwszego lotu w kosmos. Młodsze pokolenie z wielkim entuzjazmem odbiera zaktualizowaną część ekspozycji, która obejmuje sprzęt interaktywny, oryginalne eksponaty należące do Gagarina i współczesnych kosmonautów. Nowością jest nacisk na wychowanie patriotyczne dzieci i młodzieży, wywołanie poczucia dumy z rodzimego przemysłu kosmicznego, zapoznanie z historią poprzez zabawę z interaktywnymi eksponatami. Wyniki badań potwierdzają skuteczność tego typu działań.

7. **Kibitkina Galina Nikolajewna**, Wspólne Archiwa Państwowe Obwodu Czelabińskiego, Czelabińsk

Integracja archiwów, muzeów i bibliotek. Z doświadczeń Wspólnego Archiwum Państwowego Obwodu Czelabińskiego

W referacie przedstawiono doświadczenia archiwum w zakresie współpracy z muzeami i bibliotekami, a także doświadczenia w tworzeniu ekspozycji muzealnych w archiwum i przestrzeni publicznej. Analizie poddano problemy przyjmowania, przechowywania i księgowania eksponatów muzealnych w archiwum oraz możliwe sposoby ich opracowania.

8. **Krajewa Ludmiła Anatoljewna**, dyrektor Muzeum Archeologicznego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Orenburgu w Orenburgu

Rola uniwersyteckiego muzeum archeologicznego w procesie edukacyjnym

Muzeum Archeologiczne Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Orenburgu zostało otwarte w 2004 roku. Ekspozycja muzeum odzwierciedla główne etapy rozwoju laboratorium archeologicznego, prezentując materiały wykopaliskowe z wypraw. Ciekawe znaleziska, rekonstrukcje i fotografie przedstawiono w 13 gablotach. Znaleziska ujawniają historię regionu Orenburg w epoce kamienia, brązu i wczesnego żelaza, a także w średniowieczu. Wizualizują one obraz człowieka różnych epok dziejów świata. Najstarsze eksponaty pochodzą z 8 tys. p.n.e., a najnowsze – z okresu Złotej Ordy. Niewątpliwą ozdobą muzeum jest kirys sarmackiego wojownika. Zwiedzający zapoznają się również z nowoczesnymi metodami badań archeologicznych, najnowszymi znaleziskami i odkryciami. Co roku Muzeum Archeologiczne odwiedza ponad 800 studentów, uczniów i naukowców z różnych miast Rosji oraz z zagranicy. Muzeum odgrywa znaczącą rolę w procesie edukacyjnym uczelni.

9. **Niegatina Anna Sergiejewna**, dyrektor Muzeum Krajoznawczego Bogdanowicz, Centrum Współczesnego Środowiska Kulturowego Okręgu Miejskiego Bogdanowicz, Bogdanowicz

Doświadczenie tworzenia ekspozycji „Osobowości w historii miasta Bogdanowicz”

Referat przedstawia doświadczenia związane z tworzeniem ekspozycji „Osobowości w historii Bogdanowicza”. Projekt Muzeum Krajoznawczego Bogdanowicza zwyciężył w konkursie na udzielanie wsparcia państwowego muzeom miejskim obwodu swierdłowskiego. Ideą projektu jest podróż po mapie czasowej odzwierciedlającej historię młodego miasta. Realizacja projektu, przy pomocy nowoczesnego sprzętu multimedialnego, umożliwiła wirtualną rozbudowę przestrzeni muzeum. Lokalne muzeum historyczne przekształciło się ze składnicy materiałów w miejsce spotkania historii i nowoczesności.

10. **Nowikowa Swietłana Anatoljewna**, studentka kierunku Dokumentacja i archiwistyka Uralskiego Instytutu Humanistycznego Uralskiego Uniwersytetu Federalnego im. pierwszego prezydenta Rosji B.N. Jelcyna, Jekaterynburg

Kształtowanie dostępnego środowiska w muzeach małych miast. Doświadczenie regionu Swierdłowska
W związku z ratyfikacją konwencji o prawach osób niepełnosprawnych w Federacji Rosyjskiej trwają prace nad stworzeniem środowiska wolnego od barier dla osób niepełnosprawnych, w tym w instytucjach kultury. Artykuł omawia podstawy prawne dostosowania instytucji kultury dla osób niepełnosprawnych na przykładzie obwodu swierdłowskiego. Autorka, na podstawie analizy danych, rozważa stan dostępności muzeów w obwodzie swierdłowskim i główne problemy tworzenia w nich środowiska bez barier dla osób niepełnosprawnych.

11. **Ogurenko Jegor Władimirowicz**, asystent w Międzynarodowym Centrum Badań Demograficznych Uralskiego Uniwersytetu Federalnego im. pierwszego prezydenta Rosji B.N. Jelcyn”, Jekaterynburg

Wystawy archiwalne w przestrzeni pamięci miasta w okresie powojennym (na przykładzie archiwów państwowego obwodu swierdłowskiego)

Referent analizuje problem powiązań między archiwami państwowymi obwodu swierdłowskiego a instytucjami muzealnymi na przestrzeni lat 40. i 60. XX wieku. Przedmiotem badań są działania popularyzatorskie i wystawiennicze. Pozwalają one analizę praktyk wdrażania sowieckiej polityki pamięci w regionach, ocenę roli archiwów w tej działalności oraz scharakteryzowanie stopnia zaangażowania materiałów archiwalnych w sowiecką politykę kulturalną okresu powojennego.

12. **Samochina Elmira Giennadijewna**, Fundusz na rzecz Działalności Społecznej „Idea”, Polewskoj

Czy można ożywić lokalną tożsamość: narzędzia, zasoby, pomysły

Rozwój terytoriów jest bezpośrednio związany z aktualizacją kodów kulturowych i historycznych, z eliminacją „białych plam” o historii miejsca w świadomości mieszkańców, z formowaniem się w nich lokalnego patriotyzmu. Z reguły przedstawiciele władz angażują się w ten proces z inicjatywy działaczy społecznych i ogólnej agendy federalnej (regionalnej). Jednak zmiana wiedzy mentalnej mieszkańców, ich samostanowienie w nowej agendzie historycznej, wpływa na konsolidację ludzi na tym terenie, rozwój atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej, twórczej przestrzeni miast i osiedli. Federalne mechanizmy wspierania organizacji pozarządowych (np. Prezydencki Fundusz Inicjatyw Kulturalnych itp.) wpływają na tworzenie pozytywnych trendów rozwoju poprzez zaangażowanie mieszkańców w proces zarządzania terytorium, z zachowaniem jego unikalnych walorów, zmniejszając negatywne postrzeganie bieżących wydarzeń. Aktywizacja organizacji pozarządowych, w tym asygnowanie środków na wsparcie projektów z udziałem mieszkańców i ekspertów, pomaga

budować prawidłowe mechanizmy działania organizacji publicznych, czynić z nich centra sztuki ludowej, budować szacunek dla tożsamości lokalnej. Im więcej ludzie dowiaduje się o wyjątkowych właściwościach swojego miasta, o jego historii, tym większe rodzi doń przywiązanie obywatela.

13. **Sarabańska Ludmiła Anatoljewna**, kierownik biblioteki, Scentralizowany system biblioteczny Okręgu Miejskiego Kamieńsk-Uralski, Kamieńsk-Uralski
Gusjewa Jewgienija Siergiejewna, główny bibliotekarz, Scentralizowany system biblioteczny okręgu miejskiego Kamieńsk-Uralski, Kamieńsk-Uralski
Pugolowkina Natalja Aleksandrowna, główny bibliotekarz, Scentralizowany system biblioteczny Okręgu Miejskiego Kamieńsk-Uralski”, Kamieńsk-Uralski

Partnerzy społeczni biblioteki w zakresie zachowania dziedzictwa historycznego małej ojczyzny

Praca analizuje doświadczenia interakcji między Biblioteką nr 17 Miasta Kamieńsk Uralski w obwodzie swierdłowskim z partnerami społecznymi: archiwami różnych instytucji, muzeum miejskim, organizacjami społecznymi, regionalistami itp. Szczegółowo nakreślono sposoby współpracy z każdym z partnerów, przedstawiono jej wyniki w zakresie zachowania dziedzictwa historycznego wsi Czkałow.

14. **Sławko Margarita Andriejewna**, prof., Rosyjska Prezydencka Akademia Gospodarki Narodowej i Administracji Publicznej Oddział w Wybörgu

Prywatne muzea jako integralna część współczesnej przestrzeni miejskiej: na przykładzie Muzeum Tolkienowskiego w Moskwie

Nie sposób wyobrazić sobie nowoczesnej przestrzeni miejskiej bez prywatnych muzeów. Muzea prywatne to nie tylko zachowanie pamięci o konkretnym zjawisku społecznym, ale możliwość zapoznania się z owymi zjawiskami dla osób z nimi niezwiązanych. Przestrzeń muzeum umożliwia organizowanie ekspozycji, wystaw, koncertów, wieczorów literackich i innych wydarzeń, co przyczynia się do kształtowania twórczej i pamięciowej przestrzeni miejskiej. Moskiewskie Muzeum Studiów Tolkienowskich jest doskonałym przykładem nowoczesnego prywatnego muzeum. Jest zarazem muzeum, klubem zainteresowań, platformą, której centrum zainteresowania stanowią projekty związane z pracą angielskiego profesora i pisarza J.R.R. Tolkiena. Działalność muzeum odzwierciedla nie tylko specyfikę ruchu gier fabularnych i studiów tolkienowskich w Rosji, ale także pozwala ocenić całe spektrum wpływów J.R.R. Tolkiena na współczesne społeczeństwo.

15. **Syrczin Roman Wiktorowicz**, główny specjalista Działu Rozwoju Działalności Wystawienniczej, Innowacyjne centrum kultury, Pierwouralsk.

Interaktywna lekcja muzealna jako forma edukacji lokalnej: doświadczenie Innowacyjnego Centrum Kultury w Pierwouralsku

Artykuł opisuje możliwość zwiększenia efektywności nauczania historii lokalnej poprzez wykorzystanie interaktywnych technologii pedagogicznych w ramach organizacji lekcji muzealnej, stanowiącej część edukacji patriotycznej młodego pokolenia. Autor podjął próbę określenia roli pejzażu pamięci w wychowaniu patriotycznym uczniów. Przedstawiono doświadczenia z prowadzenia interaktywnych zajęć muzealnych w Innowacyjnym Centrum Kultury Pierwouralsk.

16. **Triaszkina Ksenia Denisowna**, studentka kierunku socjologia Uralskiego Instytutu Humanitarnego Uralskiego Uniwersytetu Federalnego im. pierwszego prezydenta Rosji B.N. Jelcyna, Jekaterynburg

Problem tworzenia i perspektywy korzystania z bazy danych «Muzea małych miast Rosji»

Federacja Rosyjska obejmuje 793 małych miasteczek, których populacja nie przekracza 50 tys. mieszkańców. Baza danych przygotowana w ramach projektu „Muzeum Małego Miasta: Wielorakie Kultury Pamięci” zawiera informacje o 1083 muzeach prezentowanych w Internecie. Baza została stworzona w celu usystematyzowania informacji o sieci muzeów małych miast i może być wykorzystywana do rozwiązywania problemów poszukiwawczo-badawczych. Muzea małych miast wpisują się jednocześnie w narodowy, a nawet ogólnoswiatowy kontekst muzealny, a jednocześnie stanowią część infrastruktury miejskiej (wraz z instytucjami rekreacyjnymi, edukacyjnymi i innymi). Przy tworzeniu bazy danych wykorzystano informacje ze strony internetowej Miasta Rosji, na której znajduje się lista wszystkich małych miast w naszym kraju wg stanu na rok 2021. Drugim źródłem informacji jest portal Museums of Russia (<http://www.museum.ru/>), który zawiera uporządkowane informacje referencyjne o muzeach. Wykorzystaliśmy również informacje ze strony „Prywatne i ludowe muzea Rosji” (<https://privatemuseums.ru/>), która zawiera elektroniczny katalog funduszu muzealnego Stowarzyszenia Prywatnych i Popularnych Muzeów Rosji. Na wskazanych stronach prezentowana jest tylko część muzeów małych miast. Praktycznie nie ma informacji o muzeach szkolnych i korporacyjnych. Aby znaleźć brakujące informacje, wykorzystano wyszukiwarki Yandex i Google, co umożliwiło znalezienie witryn muzeów i ich oficjalnych stron w sieciach społecznościowych. Dzięki temu udało się stworzyć reprezentatywny zasób informacyjny, który zawiera informacje o głównych typach instytucji muzealnych – historii lokalnej, pamięci, historii, literaturze, sztuce itp. Struktura bazy obejmuje 29 pól: nazwa, miasto, region/województwo, data założenia, data otwarcia, informacje o fundatorze muzeum, informacje historyczne; status organizacji, rodzaj muzeum; lokalizacja i charakterystyka budynku; cel powstania, status początkowy; usługi podstawowe, edukacyjne i dodatkowe; liczba pracowników; średnia liczba odwiedzających rocznie; charakterystyka funduszy; dodatkowe jednostki; coroczne imprezy; tryb pracy; źródła finansowania (sponsorzy); lokalne atrakcje, miejsce.

17. **Uporowa Marina Anatoljewna**, kierownik Muzeum Historii Zakładu Metalurgicznego Niżnaja Salda, Niżnaja Salda

Muzeum Historii Zakładu Metalurgicznego Niżny Salda. Szkic do portretu – etapy powstawania i rozwoju.

Historia Muzeum Historii Zakładu Hutniczego w Niżnej Saldzie stworzonego wysiłkiem jednego człowieka: Wiktora Karpowicza. Zaczęło się od zbierania relacji mieszkańców Swierdłowska – członków wyprawy „Moja Ojczyzna – ZSRR”. Muzeum posiada cechy charakterystyczne wszystkich muzeów w małych miasteczkach – absolutny bezinteresowny entuzjazm jednej osoby, dzięki któremu sfera kulturalna małego miasteczka rozwija się i napełnia energią innych.

18. **Szewirin Siergiej Andriejewicz**, kierownik Działu Naukowego i Metodologicznego Muzeum Pamięci – Obóz Pracy „Perm-36”, Perm

Upamiętnianie trudnych zagadnień historycznych przez Muzeum – Rezerwat Historii „Perm-36”

Muzeum – Obóz Pracy „Perm-36” powstał na terenie byłej kolonii pracy poprawczej dla więźniów politycznych. Wszystkie ekspozycje i wystawy muzeum opowiadają o trudnych, momentach historii

ZSRR, o których wielu chce zapomnieć. Zadaniem muzeum jest zachowanie pamięci o ofiarach represji politycznych. Historia opowiadana jest tu za pomocą materiałów archiwalnych, poprzez losy konkretnych osób. Prezentacja źródeł historycznych pozwala zagłębić się w epokę poprzez losy konkretnych osób.